

Zijn Senia-leesclubs zorgzaam?

Over het opvangen van oudere deelnemers

In de maand november 2019 hield Senia een onderzoek onder de contactpersonen van de ruim 1400 leesclubs naar de mate waarin er door de leesclubs omgekeken wordt naar ouderen in de groep. Het initiatief voor het onderzoek kwam van de vrijwilligers van het Oranje Fonds Project. Dat project houdt voor Senia in dat we onderzoeken in hoeverre we mensen met een beperking, ouderen en 'onervaren lezers' meer bij leesclubs kunnen betrekken.

Voorkomen dat mensen afhaken

De enquête die we in november hielden was er vooral op gericht om te achterhalen hoe we kunnen voorkomen dat ouderen (en ook mensen met een handicap) afhaken. Het ging er dus niet om hoe we ze kunnen bereiken, maar om ze zo lang mogelijk in bestaande clubs mee te laten draaien. Er is gevraagd naar ervaringen en suggesties.

Respons

De enquête is ingevuld door 301 contactpersonen van 1412 leesclubs, een score van 21%. (De luistergroepen hebben we in deze enquête buiten beschouwing gelaten, omdat deze groepen andere eisen stellen aan deelname, en ook nog niet zo erg lang functioneren.)

Van de 301 respondenten zeggen 86 mensen (29%) dat er één of meerdere personen in de groep zitten die zonder ondersteuning niet zouden deelnemen. Of dat ook geldt voor de groepen waarvan de contactpersonen níet gereageerd hebben, weten we natuurlijk niet.

Wij gaan ervan uit dat de respons representatief is: het percentage is een normale score (in Nederland) als reactie op een enquête. Bovendien ligt de gemiddelde leeftijd van de Senia-deelnemers op 68 jaar (met uitschieters naar 92 jaar én naar 22 jaar.)

We vroegen naar ervaringen en naar suggesties. Mensen schreven suggesties bij de vraag over ervaringen en bij de vraag naar suggesties stond het vol met ervaringen. In de samenvatting nemen we deze twee vragen dan ook maar samen, en werken het per thema verder uit.

Conclusies

We concluderen in zijn algemeenheid dat leesclubs heel zorgvuldig omgaan met leden die wat extra hulp nodig hebben.

Deze rapportage vatten we samen in een artikel voor de Senia-nieuwsbrief. En we doen aanbevelingen voor de leiding van Senia, op grond van de suggesties die door de contactpersonen gedaan zijn.

Werkgroep Oranje Fonds, subgroep ouderen

Samenvatting van de antwoorden

Over de leesclub zelf, de onderlinge samenhang

In vrijwel alle antwoorden klinkt door dat zorgen voor elkaar vanzelfsprekend is. Dat komt omdat je elkaar kent en vaak al lange tijd met elkaar optrekt. De onderlinge verbondenheid draagt bij aan het voor elkaar 'zorgen', schrijft iemand. *"Wanneer iemand beperkt wordt, zullen anderen uit de leesclub bij een positieve verbondenheid hulp of ondersteuning aanbieden. Degene die beperkt is, zal dan ook makkelijker om hulp vragen."*

Naar mate een groep langer bij elkaar is, ligt onderlinge hulp ook meer voor de hand: *"Het is belangrijk dat je goed onderling contact met de leden hebt. Onze Leesgroep is al 5 seizoenen onveranderd en de gemiddelde leeftijd ligt rond de 70. Als contactpersoon behoor ik met mijn 59 tot de prille jeugd. De leden van onze groep lenen elkaar de te lezen boeken en helpen elkaar met vervoer naar onze bijeenkomsten die om de zeven weken bij de leden thuis plaat vinden."*

Het is de kunst om de balans te bewaren tussen hulp bieden en betuttelen: *"In onze groep doen wij dit door zo weinig mogelijk ophef te maken van de 'beperking', maar in plaats daarvan oplossingen te exploreren en - waar mogelijk - te implementeren. Soms hebben we daarvoor anderen nodig (bibliotheek en/of openbare gelegenheid), soms doen wij dit onderling (bv. door lifts, ter beschikking stellen van eigen woonruimte, aanpassen van leesformaat, organiseren van Skype link etc.). Wij letten daarbij niet echt sterk op leeftijd, wel op motivatie en hindernissen voor volwaardig deelnemen. Wij verwachten wel dat de deelnemer dan - met maatregelen - volwaardig deelneemt aan de groep. Het zonder meer aanpassen van de hele groep aan een enkel lid met beperking(en) is in het verleden funest gebleken voor het functioneren van de groep! (Over)afhankelijkheid van een of meer leden is evenmin behulpzaam voor het functioneren van de groep."*

Sommige mensen waarschuwen om eerst met mensen in gesprek gaat: *"Ga niet zomaar dingen regelen voor iemand, dus geen betutteling!"* Soms gaat het dan om kleine dingen: *"Bij onze groep zijn wat mensen met een slechter gehoor. Wij hebben gevraagd wat ze nodig hebben en dan blijkt dat een plaatsing aan de tafel al een oplossing kan zijn."*

Veel hangt af van de beperking, merkt iemand op, een lichamelijk beperking is beter te hanteren dan een geestelijke beperking. Dat geldt soms ook voor ouderdom. *"We hebben een oudere mevrouw die geen e-mail heeft. Ik ben de afgelopen 2 seizoenen vaak langs geweest. Ze komt dan toch niet op de bijeenkomst, of is het vergeten, of kan niet, of leest het verkeerde boek."* Op een bepaald moment wordt het dan teveel. Want: *"... het moet ook niet zo zijn dat een hobby voor iemand ineens mantelzorg gaat worden. Dan komt het plezier in de hobby/vrije tijd voor ieder onder druk te staan."* Zover komt het meestal niet. *"Met wat humor komen we er meestal wel uit."*

Wil iemand nu toch stoppen, ga daar dan over in gesprek, stelt een contactpersoon voor: *"Vraag naar de reden en zoek samen naar oplossingen."*

Contactpersonen die zelf een beperking hebben

Sommige contactpersonen zijn zelf degene met een beperking. Van hen noteren we de volgende opmerkingen:

"Ben zelf lichamelijk gehandicapt en zou niet aan een leesgroep kunnen deelnemen wanneer ik niet zelf had geregeld dat de leesgroep bij mij thuis bijeen komt!"

"Ik ben zelf de persoon die de meeste hinder ondervindt van beperkingen. Ik vind mijn eigen oplossingen daarvoor."

“Ik maak zelf gebruik van Boek aan huis, rolstoel en hulp bij het vertrek naar huis. Als dit niet meer lukt is de optie de groep bij mij thuis te ontvangen.”

“In onze leesgroep ben ik de oudste (*1937) en de coördinator. Incidenteel regelen wij zo nodig vervoer voor iemand met een (tijdelijke) handicap. Of dat gecompliceerd of simpel is, hangt af van de sfeer binnen de club en de karakters van de deelnemers. Ook halen of brengen wij wel eens een boek bij een (zieke) deelnemer. Het eventueel afhaken van een deelnemer kan zodoende wel wat worden uitgesteld maar natuurlijk niet totaal voorkomen. Zeker in geval van een geestelijke beperking kan afhaken onvermijdelijk zijn.”

Locatie waar de groep bij elkaar komt

Een van de eerste dingen om iemand met een beperking tegemoet te komen, is de locatie aanpassen. Het kan zijn dat je bij die persoon thuis bij elkaar komt, of juist op een neutrale plek.

“De bijeenkomsten regelen op een plaats die makkelijk toegankelijk is. Dat kan ook iemands huis zijn. Bij zo iemand thuis afspreken, maar zelf hapjes en drankjes regelen.”

Het meest algemeen is dat de bijeenkomsten plaats vinden roulerend bij de deelnemers thuis: *“In onze groep komen wij om de beurt bij een lid van de groep aan huis. Als dit problematisch is, regelen wij dit onderling en zorgen voor een oplossing.”*

Vervoer regelen

Vrijwel iedereen noemt het regelen van vervoer naar de plaats van samenkomst vanzelfsprekend. Sowieso is het meerijsen met elkaar een gewoonte. *“Het vervoer regelen lijkt me niet echt een probleem voor de meeste leesgroepen. In onze groep rijden we nu al incidenteel of soms in principe samen.”*

Soms een heel ophaalrondje: *“Zelf maak ik een ophaalrondje op de datum die we afgesproken hebben. Een mevrouw is licht dementerend en heeft moeite met de route, de tweede mevrouw kon altijd op eigen kracht naar de bieb, maar omdat de bieb is opgeheven zitten we nu verder weg in het buurthuis en geef ik haar een lift.”*

Iemand noemt als alternatief nog het project Automaatje van de ANWB.

Beschikbaarheid van boeken

Waar in veel groepen de oudere deelnemers mee geholpen worden, zijn de boeken. Dat is nog niet altijd zo simpel. Bij de boekenkeuze voor het nieuwe seizoen kijken sommige groepen al naar de beschikbaarheid: *“Het is fijn dat boeken vaak ook als e-book of luisterboek beschikbaar zijn. Hier kan al rekening mee worden gehouden bij de keuze van de boeken.”*

Sommigen lossen het zo op: *“We kopen een boek laten die door 2 tot 3 personen lezen.”*

Veel leesclubs hebben hun hoop op de bibliotheek gevestigd. *“Een vaker voorkomend probleem is dat er te weinig exemplaren van het te bespreken boek in de plaatselijke bibliotheek aanwezig zijn. En niet iedereen heeft de middelen om de boeken te kopen. Misschien kan Senia boeken beschikbaar stellen voor uitleen?”* Dat laatste lijkt weinig realistisch, want dan zouden we eenzelfde transport-lijn moeten opzetten, die boeken van de ene groep naar de andere vervoert.

Mogelijk is dit onderzoek aanleiding voor Senia om het overleg met de landelijke bibliotheekcentrales weer eens op te pakken. Betere contacten met bibliotheken zouden er ook toe kunnen leiden dat je daar bij elkaar kunt komen als leesgroep, spreekt uit deze suggestie: *“Meer contacten opbouwen met bibliotheken, voor reclame, lezingen e.d. en ook dat de leesgroep daar kan afspreken”.*

Ook om financiële redenen is het prettig als er samenwerking is rond het lenen van boeken: *“Leden die vanwege financiële omstandigheden niet alle boeken kunnen/willen kopen en dus afhankelijk zijn*

van beschikbaarheid van een boek bij de openbare bibliotheek, houden bij het lenen rekening met elkaar (meestal is er maar 1 exemplaar te lenen)."

Of het aan elkaar uitlenen van boeken: *"Voor een van de leden is het fijn dat die mijn boeken kan lenen omdat ze heel weinig geld heeft. Ik koop zodra we onze keuze gemaakt hebben de boeken die we samen gaan bespreken."*

Als iemand niet aan het lezen van het boek toegekomen is, kan het altijd nog zo: *"Tijdelijk alleen de leeswijzer lezen en toch deelnemen aan bijeenkomsten."*

Ondersteunende voorzieningen

Er worden verschillende suggesties gedaan voor ondersteunende voorzieningen, zowel voor mensen die slecht horen als slecht zien.

Soms gaat het om simpele dingen als *'Wij zijn verplaatst uit de zithoek naar de eettafel.'*

Betere verlichting wordt genoemd, nuttig zowel voor slechthorenden als slechtzienenden.

Voor slechthorenden hebben meestal eigen ondersteunende apparaten. Wat daarnaast veel genoemd wordt is: *"niet allemaal tegelijk praten, een rustiger tempo, elkaar aankijken."*

Vaak hebben mensen zelf oplossingen gevonden. *"De persoon in kwestie ondersteunde zichzelf met een voorleesbril."*

Verschiedende contactpersonen wijzen op de service van de organisatie 'Passend Lezen'. Als je je daarbij aansluit kun je gesproken boeken lenen, en ook nog aanvragen om leeswijzers om te zetten in een gesproken vorm.

Het is bij de boekenkeuze al goed om rekening te houden met welke boeken al ingesproken zijn: *Bij het kiezen van nieuwe boeken gaan we eerst na of de betreffende boeken in de collectie van Passend Lezen zijn opgenomen.*

Sommigen gaan ver in hun suggesties: *"Voorlezen indien een deelnemer visueel beperkt is voor de boekbespreking."* Deze suggestie wordt enkele keren genoemd, maar zal velen te ver gaan, en bovendien heeft Passend Lezen vaak een goed alternatief.

En tenslotte dit is een hele bijzondere ervaring: *"Wij hebben een leesclub WhatsApp. Daarin delen we ervaringen met de te lezen boeken, en leuke activiteiten rondom lezen. Senia levert de leeswijzers digitaal, we gebruiken dan de Voice-over van de telefoon om ze voor te laten lezen."*

Over communicatie

In veel leesclubs wordt rekening gehouden met mensen die digitaal niet zo handig zijn: *"Mevrouw heeft geen mail, wordt gebeld over afspraken, verandering e.d."*

Als het erom gaat dat een deelnemer vergeetachtig wordt: *"we bellen een dag van tevoren om niet vergeten te komen."*

Voor sommige deelnemers wordt echt goed gezorgd: *"Als leesclub hebben wij ervaren dat we de betreffende persoon ondersteunen door te bewaken of ze de datum van de bijeenkomst niet vergeet. En mocht ze een keer niet verschijnen, dat we dan even controleren of ze thuis is en alsnog aan wil aansluiten op dat moment. Ze woont dichtbij de bieb (waar wij onze bijeenkomsten hebben) en we kunnen haar dan een handje helpen met de rollator en met de lift."*

Rol van Senia

We vroegen de contactpersonen welke rol Senia erin kan spelen om ouderen en mensen met een beperking langer in de leesclub te houden.

Het merendeel van de respondenten twijfelt of Senia er iets aan kan doen: *"Alles valt en staat toch met de samenstelling van de groep."*

Toch zijn er een aantal suggesties.

Praktische zaken

- Citaten in de leeswijzers helemaal uitschrijven i.p.v. te volstaan met bladzijde en regelnummering.
- Misschien is er een mogelijkheid om leeswijzers ook in een groter lettertype aan te bieden.
- Misschien kan Senia een (kleine) vergoeding of korting aan een persoon met een handicap geven, zodat die persoon makkelijker de groep steeds bij zich thuis kan ontvangen.

Contactpunt binnen de organisatie

- Als leden door een handicap dreigen te moeten afhaken zou Senia een contactpunt kunnen instellen om (geleidelijk) gehandicapte leden met confectie- dan wel maathulp ten dienste te staan.

Bekendheid geven

- Bekend stellen via Senia (ambassadeurs) dat hulp geboden kan worden en behoeften daaraan vermeld kunnen worden via neutraal adres. De Senia ambassadeur kan dit bij kennismaking ter sprake brengen, informeren of er mogelijk beperkingen zijn. Want, schrijft iemand anders, het probleem zit er misschien niet in het afhaken: *Het probleem ligt misschien eerder bij het aanhaken dan bij het afhaken, Ik kan me voorstellen dat iemand die niet alles ZELF kan regelen zich niet gauw aanmeldt bij een (lees)club. Ik ben er wel van overtuigd dat als iemand dat zou doen bij onze leesgroep dat we wel ons best zouden doen om te helpen (vervoer, boek kopen...).*
- Ik denk dat het voor een stichting als Senia belangrijk is dat de leesgroepen (binnen bepaalde kaders) 'zelfredzaam' zijn. En er voor de stichting zelf geen grote actieve rol hierin is weggelegd. Wellicht voldoet het om op de website aan te geven dat hulp onder elkaar (samen boeken bestellen, iemand in de auto meenemen, etc.) op prijs wordt gesteld en binnen de groepen zelf wordt geregeld.
- Senia kan eventuele 'best practices' communiceren
- Ik denk dat Senia in reclame bij de opstart van nieuwe groepen aandacht kan schenken aan ouderen en mensen met een beperking.
- Senia zou dit aspect prominent op de site kunnen zetten. Leesgroepen zouden er dan wellicht actiever rekening mee houden. Ook voelen mensen met een beperking zich dan welkom in de groepen en melden zich gemakkelijker aan
- Suggesties die uit deze enquête komen verspreiden.
- Deze enquête is al een stap, we kunnen dit in de groep bespreken.

Samenwerken

- De bibliotheek zou actief kunnen zijn door intern te communiceren dat een lichamelijke beperking zeer wel te combineren is met het lidmaatschap van een leesclub
- Nauwe samenwerking met bibliotheekservice Passend Lezen is zeer gewenst.